

Les 152 – Antwoorden

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord תרגם tirgem [pi'el] Vertalen.

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	מתרגם m ^e targem	תרגמתי tirgamti	אתרגם ^a targem	אני
Ik (v)	מתרגמת m ^e targèmèt	תרגמתי tirgamti	אתרגם ^a targem	אני
Jij (m)	מתרגם m ^e targem	תרגמת tirgamta	תתרגם t ^e targem	אתה
Jij (v)	מתרגמת m ^e targèmèt	תרגמת tirgamta	תתרגמי t ^e targem ^{mie}	את
Hij	מתרגם m ^e targem	תרגם tirgem	יתרגם y ^e targem	הוא
Zij	מתרגמת m ^e targèmèt	תרגמה tirg ^e máh	תתרגם t ^e targem	היא
Wij (m)	מתרגמים m ^e targ ^e miem	תרגמנו tirgamnoe	נתרגם n ^e targem	אנחנו
Wij (v)	מתרגמות m ^e targ ^e mot	תרגמנו tirgamnoe	נתרגם n ^e targem	אנחנו
Jullie (m)	מתרגמים m ^e targ ^e miem	תרגמתם tirgamtèm	תתרגמו t ^e targ ^e moe	אתם
Jullie (v)	מתרגמות m ^e targ ^e mot	תרגמתן tirgamtèn	תתרגמו t ^e targ ^e moe	אתן
Zij (m)	מתרגמים m ^e targ ^e miem	תרגמו tirg ^e moe	יתרגמו y ^e targ ^e moe	הם
Zij (v)	מתרגמות m ^e targ ^e mot	תרגמו tirg ^e moe	יתרגמו y ^e targ ^e moe	הן

Gebiedende wijs: m: תרגם targem, v: תרגמי targ^emie, mv: תרגמו targ^emoe, inf: לתרגם l^etargem

Opdracht 2: Vervoeg het werkwoord הָבִין hevien [hif'il] Verstaan.

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	מבין mevien	הבנתי hevanti	אבין ávien	אני
Ik (v)	מבינה m ^e vináh	הבנתי hevanti	אבין ávien	אני
Jij (m)	מבין mevien	הבנת hevanta	תבין távien	אתה
Jij (v)	מבינה m ^e vináh	הבנת hevanta	תביני távinie	את
Hij	מבין mevien	הבין hevien	יבין yávien	הוא
Zij	מבינה m ^e vináh	הבינה hevínáh	תבין távien	היא
Wij (m)	מבינים m ^e vinie	הבנו hevanoe	נבין návien	אנחנו
Wij (v)	מבינות m ^e vinot	הבנו hevanoe	נבין návien	אנחנו
Jullie (m)	מבינים m ^e vinie	הבנתם hevantèm	תבינו távinoe	אתם
Jullie (v)	מבינות m ^e vinot	הבנתן hevantèn	תבינו távinoe	אתן
Zij (m)	מבינים m ^e vinie	הבינו hevinoe	יבינו yávinoe	הם
Zij (v)	מבינות m ^e vinot	הבינו hevinoe	יבינו yávinoe	הן

Gebiedende wijs: m: הבן háven, v: הביני hávinie, mv: הבינו hávinoe, infinitief: להבין l^ehávien

Opdracht 4: Enkele Bijbelteksten vertalen

וְהָיָה כָּל-הָאָרֶץ, שְׂפָה אֶחָת, וּדְבָרִים, אֶחָדִים

way^ehie chol-há'áretz, sáfáh èchát, oed^eváriem ^achádiem. Genesis/Bereshiet 11:1.

en-was heel-de-aarde, een [van] taal, en een [van] woorden. Zie [Efemeride 1011](#).

Zie de uitleg van dr. Piet van Middlen, [Efemeride 1013](#).

wayomèr YHWH, hen am èchád w^esáfáh achat l^ekoelám. Genesis/Bereshiet 11:6a.

En-sprekt [=sprak] GOD, Zij [zijn] één volk en één taal hebben-zij-allen (zie les 42).

וְגוֹי, אֶשְׁרַי לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנִי

Een [heiden]volk, waarvan niet-u-zult-horen zijn-taal.

(Een volk waarvan u de taal niet zult verstaan). Deuteronomium/Devariem 29:49c.

וְדַבֵּר-נָא אֶל-עַבְדֶּיךָ אַרְמִית--כִּי שְׂמַעִים, אֲנַחְנוּ; וְאֶל-תְּדַבֵּר עִמָּנוּ, יְהוּדִית

dabèr-ná èl-^avádèchá ^arámiet – kie shom'iem, ^anáchnoe, w^e'al t^edaber immánoe, y^ehoediet

Spreek-toch tot-uw-knechten Aramees – want [dat] horen/verstaan wij; en-niet spreek met-ons

Joodse taal. 2 Koningen/Melachiem 2, 18:26b.

וְדַבֵּר-נָא אֶל-עַבְדֶּיךָ אַרְמִית--כִּי שְׂמַעִים, אֲנַחְנוּ; וְאֶל-תְּדַבֵּר אֵלַינוּ, יְהוּדִית

Idem, uit Jesaja 36:11b, met אֵלַינוּ {alenoë} bij-ons in plaats van עִמָּנוּ {immanoe} Zie les 66.

וְלֹא יָדְעוּ, וְלֹא יָבִינוּ lo yád'oe, w^elo yávinoe Zij weten niet, en begrijpen niet. Jesaja 44:18a.

Opdracht 3: Lezen zonder puntjes. Geef de uitspraaktekens, uitspraak en vertaling.

אתה מדבר [את מדברת] עברית או אנגלית?

attáh m^edaber [at m^edabèrèt] ivriet o angliet?

Spreekt u [m/v] Hebreeuws of Engels?

מישהו פה מדבר הולנדי?

mishèhoe poh m^edaber holandiet?

Iemand hier spreekt Nederlands?

אני מדבר רק קצת עברית

^ani m^edaber rak k^etsat ivrit

Ik spreek slechts weinig Hebreeuws

מה אמרת? máh ámartá? Wat zei u?

אפשר לדבר יותר לאט

èfshar l^edaber yoter l^eat?

Kunt u langzamer spreken?

אנחנו צריכים מתורגמן

^anachnoe tz^erchiem m^etoerg^emán

Wij hebben een tolk nodig

De werkwoordsvorm is een passief deel woord, dat meer een eigenschap dan een actie aangeeft, zie les 14 en 94.

אנחנו צורכים מתורגמן

^anachnoe tzorchiem m^etoerg^emán

Wij hebben behoefte aan een tolk/vertaler

De gewone tegenwoordige tijd heeft hier een veel sterkere betekenis: .

יש פה דובר אנגלית? yesh po dover angliet?

Is hier iemand die Engels spreekt?

דבר/דברי יותר לאט בבקשה

daber/dabrie yoter l^eat b^evaqásháh

Spreek (m/v) langzamer alstublieft

סליחה, אני לא מדבר/מדברת עברית

slichah, ^anie lo m^edaber/m^edabèrèt ivriet

Sorry, ik (m/v) spreek geen Hebreeuws

אני עובד כמתורגמן גרמנית – הולנדי

^anie oved kim^etoerg^emán gèrmániet–holandiet; Ik werk als vertaler Duits – Nederlands

(waarom kim^etoerg^emán? zie les 10)

האם אתה מבין את מה שאמרת?

Ha'iem attáh mevien èt máh she'ámartie?

Begrijpt u wat ik zei?

Les 153 – Judaïca 36 – Eten 1 – Kashroet

In deze les gaan we de Joodse keuken binnen. Wat mag er wel, en wat niet op tafel komen? In Genesis 1:29-30 staat, dat de mens zaden en vruchten van planten en bomen mag eten, al zal Abel wel eens een schaap hebben opgegeten. Na de zondvloed worden in Genesis 9:3 ook dieren en het groene kruid genoemd. Het consumeren van bloed werd daar verboden. De spijswetten in Leviticus 11 en Deuteronomium 14 gaan alleen over het eten van vlees en vis; er zijn dus geen reïne en onreïne planten. Deze voedingswetten zijn dan wel specifiek aan het volk Israëel gegeven, maar ze zijn ook heilzaam voor ons.

Wat staat er eigenlijk in Leviticus 11?

'Spreek tot de Israëlieten: Dit zijn de dieren die u eten mag van alle dieren die op de aarde zijn. Alle dieren met gespleten hoeven, waarvan de hoef in tweeën gespleten is en die bovendien bij de dieren horen die herkauwen, die mag u eten. Maar deze dieren mag u niet eten, van die die alleen herkauwen of alleen gespleten hoeven hebben: de kameel, want die herkauwt wel, maar heeft geen gespleten hoeven; die is voor u onrein; de klipdas, want die herkauwt wel, maar heeft geen gespleten hoeven; die is voor u onrein; de haas, want die herkauwt wel, maar heeft geen gespleten hoeven; die is voor u onrein; het varken, want dat heeft wel gespleten hoeven; de hoef is in tweeën gespleten, maar het herkauwt het gekauwde niet; dat is voor u onrein.'

'Dit mag u eten van al wat in het water leeft: alles wat in het water, in de zeeën en in de beken vinnen en schubben heeft, dat mag u eten, maar alles wat geen vinnen of schubben heeft in de zeeën en in de beken, van alles wat in het water wemelt en van alle levende wezens die in het water leven, die zijn voor u iets afschuwelijks.' (HSV).

Dus geen schaal- en schelpdieren. Verboden is dus

het varken, dat wel een gespleten hoef heeft maar niet herkauwt, en de kameel, die wel herkauwt, maar geen gespleten hoeven aan zijn poten heeft. Ook paard en ezel zijn verboden; dat geldt ook voor de melk van deze dieren. De dieren die gegeten mogen worden, runderen, schapen en geiten, zijn planteters, waarin geen gevaarlijke parasieten voorkwamen. In onder meer wilde varkens, knaagdieren, vossen en vermoedelijk kamelen kwamen wel gevaarlijke micro-organismen voor, trichninen ofwel haarwormen. Wanneer vlees onvoldoende verhit wordt gegeten kunnen trichninen-larven in het maag-darmkanaal van de mens belanden en hevige infecties veroorzaken die de dood tot gevolg kunnen hebben.

De schoonmaakploeg

Een reeks roofvogels zoals kraaien, ooievaars en gieren mogen niet worden gegeten, ook de vleermuis (Coronavirus!), evenals gevleugelde insecten (behalve enkele soorten eiwitrijke sprinkhanen; Johannes de Doper at ze); kruipende dieren, mollen, muizen en slangen.

Van veel namen in de Torah weten we niet welke vogels er worden bedoeld. We weten alleen zeker dat



Kosher
MacDonald
restaurant
in Buenos
Aires,
Argentinië.

(Afbeelding:
Wikimedia)

kip, duif, eend, gans, fazant en kalkoen geoorloofd zijn.

Al mogen we deze dieren niet eten, en zouden we er daarom op neerkijken, het zijn vaak de noodzakelijke schoonmakers van de natuur. Gieren, kraaien, raven en wilde zwijnen staan bekend als kadaver-eters of aaseters, evenals enkele vissen zoals de Europese meerval en de paling. Aaseters voorkomen ziekten! Opmerkelijk is dat veel roofdieren, die in het algemeen hun eigen prooi doden, zich zelden wagen aan een kadaver.

Het aanraken van de kadavers kan gevaarlijk zijn voor een mens. Denk maar aan de effecten van botulisme. We mogen daarom geen kadaver-eters opeten. Uit latere biologische ontdekkingen blijkt, dat deze dieren van nature iets hebben, dat niet past bij het gezond houden van het menselijk lichaam.

De vleermuis

Met één zoogdier is iets gek aan de hand: de vleermuis. In Leviticus 11 wordt die samen met een aantal vogelsoorten als gieren, raven en uilen niet *onrein* genoemd maar '*iets afschuwelijks*' (HSV) of '*weezinwekkend*' (NBV). In de Hebreeuwse grondtekst staat hier *sheqets*, terwijl het woord voor onrein *tamei* is. Het eten van deze vogels is blijkbaar veel verwerpelijker dan het eten van onreine dieren. Op de markten in China is de verkoop van (levende) vleermuizen en slangen niet iets bijzonders. De Chinezen zijn absoluut niet kieskeurig en eten vleermuizen, die als mogelijke oorzaak van het coronavirus worden genoemd. Het is niet verwonderlijk dat ook eerder pandemieën in China zijn ontstaan, zoals SARS, dat nauw verwant is aan het coronavirus, en ebola. Toch heeft ook de vleermuis zijn nut: hij eet duizenden hinderlijke insecten.

Shechitah, het slachten

Belangrijk is ervoor te zorgen, dat bij de slacht van een dier het bloed meteen en volledig wegstroomt en het dier zo weinig mogelijk pijn lijdt. Dit gebeurt, door met een scherp mes in één keer de halsslagerader en de luchtpijp van het dier door te snijden. Na het slachten worden de organen van een dier gecontroleerd op ziekten.

Verdoving of bedwelming is bij het slachten niet toegestaan. Daarop kwam enkele jaren geleden veel verzet van dierenvrienden, die willen dat het dier eerst wordt verdoofd door een pen in de schedel te schieten. De wetgeving omtrent ritueel slachten verschilt per land, in enkele landen is het verboden.

Omdat een dier pijn lijdt, en zijn bloed niet snel wegstroomt, is de jacht op dieren ook niet toegestaan, tenzij dieren worden gevangen.

In de keuken

Het vlees van zoogdieren en vogels moet van bloed worden ontdaan, door het in water te wassen, een half uur in water te leggen, en na afdrogen aan alle kanten met zout te bestrooien. Het vlees moet een uur zo blijven liggen in een mand of op een plank met gaten, zodat alle bloed er uit kan trekken. De lever moet op een open vuur worden gebraden, zodat het bloed er uit trekt.

Melk en vlees apart

De Bijbelteksten Deuteronomium 14:21 en Exodus 23:19 en 34:26, waarin staat dat het verboden is een bokje te koken in de melk van zijn moeder, werden uitgebreid tot het verbieden van elke combinatie van vlees en melk. Dit heeft geleid tot een van de meest ingrijpende voorschriften, dat vlees- en melkproducten niet samen mogen worden gebruikt en bereid. In de Joodse keuken moeten aparte pannen en apart keukengerei worden gebruikt; er moeten twee aanrechten zijn, en als dat niet mogelijk is moet het melkaanrecht worden afgedekt met bijvoorbeeld een plank als er vlees op wordt bereid. Ook mogen niet hetzelfde eetgerei (borden en bestekken) of dezelfde theedoeken worden gebruikt voor vleesproducten en voor melkproducten.

Volgens de Nederlands-Joodse traditie mogen vlees en melk niet binnen een uur (volgens andere tradities: zes uur of drie uur) worden geconsumeerd. Vis geldt als neutraal (parve) en mag zowel met vleesproducten als melkproducten worden gegeten.

Exegeten hebben diverse pogingen gedaan om uit te leggen, waarom een bokje niet in de melk van zijn moeder mag worden gekookt. Luther legde de tekst zo uit: U zult geen jonge geit koken die bij zijn moeders melk is'. Met andere woorden, een jong dier, dat nog van de moedermelk leeft, mag niet worden geconsumeerd.

Is het kosher?

Wat er in de vele levensmiddelen uit de fabriek of bakkerij zit, weten we niet. Een groot aantal voedingsmiddelen wordt daarom 'Onder Rabbiniaal Toezicht' (ORT) gefabriceerd. Er wordt dan regelmatig gecontroleerd, of er geen verboden bestanddelen worden gebruikt. Een lijst toegestane producten is opgenomen in de Loeach, de jaarlijks verschijnende Joodse agenda. In de Verenigde Staten bestaat een groot aantal keuringsinstellingen, die een keurmerk op goedgekeurde producten laten afdrucken. De bekendste is Orthodox Union, met een algemeen erkend keurmerk.



Als gevolg van de spijswetten is het voor religieuze Joden moeilijker om bij anderen te gaan eten, of tijdens een vakantie in een hotel of restaurant te eten.

Halal

Halal, rein, is de islamitische term waarmee wordt aangegeven wat voor moslims is toegestaan. Dat komt in grote lijnen overeen met wat voor de Joden kosher is: 'Hij heeft slechts voor u verboden gemaakt het verstorvene, bloed, zwijnevlees en wat geslacht is met een aanroep die niet tot God was.' (Soera 2:172-173). Vlees van carnivoren (vleeseters) is ook ongewenst. Bij het slachten van een dier moet zijn kop richting Mekka zijn gericht en spreekt de islamitische slachter deze woorden uit: 'Bismilla' en 'Allahoe akbar'.

De spijswetten van de Joden zijn strenger, met name bij het apart houden van melk- en vleesspijzen. Volgens soera 5:5 mogen moslims aan tafel aanschuiven bij Joden en christenen, en omgekeerd.

Het visioen van Petrus

Het visioen van Petrus in Handelingen 10, over allerlei dieren die door elkaar krioelden, wordt zo door Petrus begrepen en toegepast, dat het betrekking heeft op de omgang met de heidenen, de niet-Joden, en niet op voedsel. Het visioen betekent niet, dat de voedselwetten zijn afgeschaft.

Wanneer de apostelen overleggen over richtlijnen voor de gelovigen uit de heidenen, beschreven in Handelingen 15 (het Eerste Concilie van Jeruzalem), komt het onderscheid tussen reine en onreine dieren niet aan de orde. De Joodse gelovigen bleven zich aan de voedselwetten houden, de gelovigen uit de heidenen sloten zich daar bij aan. Er werd alleen gewaarschuwd tegen het eten van afgodenoffers, bloed en het verstikte, dat is vlees waar het bloed nog in zit.

Rond het jaar 130 ontstond een breuk tussen christendom en Jodendom. Later ging de kerk zich bewust afzetten tegen haar Joodse wortels, kwam onder invloed van de Griekse denkwereld, en schoof de spijswetten terzijde.

Woordenschat

כָּשֵׁר	kosher (Jiddisch), kásher (Hebreeuws)	Kosher, geoorloofd, geschikt (voor), geldig
כְּשָׁרוּת	kashroet (v)	Rituele geschiktheid volgens de spijswetten
הַכָּשֵׁר	hèchshér (m)	Rabbinaal certificaat van kosher zijn
תְּעוּדַת הַכָּשֵׁר	t ^e oedat hèchshér	Kosherheidscertificaat. Zie afbeelding in de volgende les.
טְרֵפָה	treifo (Jiddisch), trefáh (Hebreeuws)	(v) Niet-kosher, verboden voedsel
טָהוֹר	táhor (bn)	Rein, zuiver
טָמֵא	táme (bn)	Onrein
שִׁקְצָה	shèqètz (bn)	Afschuwelijk, gruwelijk, verfoeilijk
שִׁחַת	sháchat [pa'al]	Slachten
שִׁחוּת	sháchoet (bn)	Geslacht (vee e.d.)
שׁוֹחֵט	shochet (m)	Slachter
שְׁחִיטָה	sh ^e chitáh (v)	Joodse rituele slacht zonder verdoving
סְכִין שְׁחִיטָה	sakien sh ^e chitáh (m/v)	Slachtmes
פְּרוּיָה	parwèh (bn)	'Onzeker', geen vlees- of melkspijs (brood, groente, vis)
חָלָל	halal	Rein, toegestaan (Arabisch)
חֲרָם	haram	Onrein, verboden (Arabisch)
שֶׁה	sèh (m, v)	Lam, schaap, kleinvee
כֶּבֶשׂ, כְּבִשָׂה	kèvès (m), kivsáh (v)	Schaap, ram (m) ooi (v) (Bijbels)
שׁוֹר	shor (m!)	Os שְׁוֹרִים shwáriem
אֵיל	ayil (m)	Bok, ram
עֵז	ez (m)	Geit עֵזִים iziem
צֹאן	tzon (v mv)	Kleinvee, schaap, geit, kudde
מַחֲנֶה	mach ^a nèh (m)	Kamp, leger

Zie ook: www.youtube.com/embed/Z-1u860uLt0 People try Gefilte Fish for the first time.

www.youtube.com/watch?v=prkbYaCL_cU Kosher food, uitleg voor Joodse en islamitische keuken. Hebreeuws gesproken, Engels ondertiteld.

www.youtube.com/watch?v=Yzz0Lo-aPol Idem. Engels gesproken, Duits ondertiteld.

www.youtube.com/watch?v=ifKFC4jYqS8 What Is Kosher? Engels gesproken, goed te volgen.

www.youtube.com/watch?v=hFzmhvrXCkA Why do Jews not eat Pork? Engels + ondertiteld

www.diffen.com/difference/Halal_vs_Kosher Kosher Vs Halal - Difference Between Kosher And Halal unitedwithisrael.org/what-does-it-mean-to-keep-kosher/

www.messiaanszeeland.nl/wp-content/uploads/2021/08/Spijswetten.pdf

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord שחט sháchat [pa'al] Slachten. Een standaard vervoeging.

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	אֲנִי
Ik (v)	שׁוּחַטֶת שochètèt	שָׁחַטְתִּי sháchattie	שׁוּחַטֶה èshchot	אֲנִי
Jij (m)	אַתָּה
Jij (v)	אַתְּ
Hij	הוא
Zij	היא
Wij (m)	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	אַתֶּם
Jullie (v)	אַתֶּן
Zij (m)	הֵם
Zij (v)	הֵן

Geb. wijs: m:, v:, mv:, infinitief: לִשְׁחוֹט lishchot

Opdracht 2, Bijbel. Noteer de uitspraak en vertaling. Veel teksten gaan over offers. Gebruik de woordenlijst, [Les 175](#).

וְקָחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם--וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסֶחַ

.....

.....

וְשַׁחֲטֶתָּ, אֶת-הָאֵיל; וְלָקַחְתָּ, אֶת-דָּמּוֹ

.....

.....

אִישׁ אִישׁ, מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אֹו-כֶּשֶׁב * אֹו-עֵז, בַּמִּחְנֶה; אֹו אֲשֶׁר יִשְׁחַט, מִחוּץ לַמִּחְנֶה

.....

.....

.....

.....

De slachter zoekt zijn slachtmes

.....

Varkens zijn onrein

* כֶּשֶׁב, verbastering van כָּבַשׁ, volgens '[Strong](#)'.

Bronnen: Bijbel, boek JomJom, D. Hausdorff; 'Zwendel en bedrog om moslims te behagen', RefDag 2 jan 2017; Moderne wetenschap en de Bijbel, drs Ben Hobrink, uitg. Gideon; nl.wikipedia.org/wiki/Kasjroet [nl.wikipedia.org/wiki/Halal en haram](http://nl.wikipedia.org/wiki/Halal_en_haram); <https://cvandaag.nl/78999-coronavirus-dit-keer-geen-egyptische-plagen-maar-vleermuizen> (Klaas de Jong); NIW 24 jan '14, NIW 28 nov 2014.